

Warszawa, 25 marca 2019 r.

dr hab. Teresa Gardocka,
prof. Uniwersytetu SWPS

Recenzja
dorobku naukowego w postępowaniu habilitacyjnym Pana dr. Piotra Herbowskiego

Do sporządzenia recenzji w przewodzie habilitacyjnym zostałam powołana decyzją Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułu z dnia 8 stycznia 2019 roku.

Podstawą sporządzenia recenzji są przepisy ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. 2017, poz. 1789) oraz art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018r. przepisy wprowadzające ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1669).

Pan dr. Piotr Herbowski uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych w 2011 roku na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie rozprawy zatytułowanej *Badanie poligraficzne jako metoda weryfikacji wersji śledczych*. Promotorem rozprawy był dr hab. Ryszard Jaworski, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego. Praca doktorska dotyczyła zagadnienia z zakresu kryminalistyki.

Ocenie podlega dorobek naukowy Habilitanta, zgromadzony po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych oraz dzieło główne przedstawione przez Habilitanta. Pan dr Herbowski jako dzieło główne wskazał monografię, wydaną w 2018 roku, zatytułowaną *Poufne osobowe źródła informacji. Aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe*.

Ocena dorobku naukowego

Dorobek naukowy dr. Piotra Herbowskiego po 2011 roku mieści się w kilku nurtach.

Po pierwsze, kontynuuje on prace nad wykorzystaniem poligrafu w pracy operacyjnej i w procesie karnym. W tym zakresie dr Herbowski jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych specjalistów w Polsce. Jak w całej jego pracy naukowej istotne jest łączenie studiów naukowych z praktyczną wiedzą o rzeczywistości pracy operacyjnej, w której wykorzystywane są badania poligraficzne. Wyniki badań w tym zakresie publikowane były w Polsce zarówno w czasopismach kryminalistycznych (Problemy Kryminalistyki) jak prawniczych (Palestra, Studia Prawnoustrojowe),

a także jako rozdziały w kilku monografiach zbiorowych. Jeden artykuł z tego zakresu ukazał się również w czasopiśmie zagranicznym.

Po drugie, dr Herbowski prowadzi badania naukowe w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych, zarówno w zakresie potwierdzania wiarygodności zgromadzonych na tym etapie postępowania materiałów dowodowych, jak i możliwości ich wykorzystania w postępowaniu karnym. Opublikował cztery artykuły, dotyczące istotnych zagadnień związanych z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, m.in. w 2012r. *Voice Analyser and New Possibilities in Control of Informants* (Internal Security, vol. 2, issue 2), w 2014r. *The Problem of Proper Supervision of Superiors over Remunerating Personal Sources of Information* (Security Dimensions International & National Studies 2014, no. 12). W tym nurcie mieszczą się również prace dotyczące możliwości i zasad realizacji czynności operacyjnych w aresztach śledczych i zakładach karnych (2 artykuły, jeden z nich opublikowany w USA – *Prison Informers: the Prospects of the Use of them in Poland*, 2016).

Po trzecie, zainteresowania dr. Herbowskiego dotyczą analizy przydatności instrumentów prawnych (w tym form pracy operacyjnej) w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej (4 artykuły), kwestiom dowodowym w procesie karnym (4 artykuły) oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej (2 artykuły).

W okresie po doktoracie dr Herbowski był redaktorem naukowym pięciu monografii zbiorowych, w każdej z nich opublikował również artykuł.

Pan dr Herbowski aktywnie uczestniczy w konferencjach naukowych (23 konferencje w okresie po uzyskaniu stopnia doktora, w tym 8 międzynarodowych), zaprezentował podczas nich 21 referatów. Był także organizatorem 3 konferencji ogólnopolskich.

Ocena działalności organizacyjnej i dydaktycznej

Dr Piotr Herbowski jest cenionym dydaktykiem na Uniwersytecie SWPS. Prowadzi kursowe zajęcia dla studentów kierunku prawo z zakresu kryminalistyki oraz postępowania karnego. Uzyskuje oceny studentów powyżej średniej dla Wydziału. Prowadzi także zajęcia z kryminalistyki dla uczestników seminariów doktorskich z zakresu prawa na Wydziale Prawa Uniwersytetu SWPS w Warszawie. Wniósł istotny wkład w przygotowanie programu Szkoły Prawa, realizowanego we wszystkich ośrodkach prowadzących studia prawnicze na Uniwersytecie SWPS (Warszawa, Poznań, Wrocław). Pełni na Wydziale Zamiejscowym (obecnie Filia) w Poznaniu różne funkcje organizacyjne. Prowadzi prace magisterskie z zakresu kryminalistyki.

Nie mam wątpliwości, że jego dorobek naukowy jest istotny, stanowiący znaczny, indywidualny wkład w rozwój kryminalistyki, ściśle wiążący zagadnienia kryminalistyczne z kwestiami procesowymi, a także nawiązujący do praktyki, co jest szczególnie cenne.

Jest również rozpoznawalnym naukowcem w dziedzinie kryminalistyki, uczestniczącym w ogólnopolskim życiu naukowym.

Ocena głównego dzieła naukowego, wskazanego przez Habilitanta

Pan dr Herbowski wskazał jako główne dzieło naukowe, wymagane dla uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego, monografię zatytułowaną *Poufne osobowe źródła informacji. Aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe*, wyd. Difin 2018, ISBN 978-83-8085-757-5. Recenzję wydawniczą monografii sporządził dr hab. Ryszard Jaworski.

Monografia składa się z 6 rozdziałów, z których kluczowe są rozdziały czwarty, piąty i szósty. Opracowanie w całości dotyczy zagadnienia trudnego z punktu widzenia zarówno regulacji prawnych jak praktyki czynności operacyjno-rozpoznawczych, rzadko podejmowanego w doktrynie, a jeszcze rzadziej podejmowanego ze zrozumieniem praktycznych aspektów tych czynności, które stanowią esencję działań podejmowanych w celu wykrycia przestępstw i ich sprawców. Doświadczenie zawodowe Pana dr. Herbowskiego stało się w tym względzie podstawowym kluczem do oceny obowiązującej obecnie regulacji prawnej i wskazywania kierunków koniecznych zmian.

W rozdziale pierwszym Autor omawia rolę poufnych osobowych źródeł informacji w systemie czynności operacyjno-rozpoznawczych. Ważnym fragmentem tego rozdziału jest analiza możliwości stosowania podstępu w działaniach operacyjno-rozpoznawczych. Autor przedstawia różne poglądy doktryny na to zagadnienie, opowiadając się po stronie tych jej przedstawicieli, którzy przyjmują taką możliwość, ograniczając zasadę uczciwego procesu tylko do organów procesowych. Przyjęcie takiego, słusznego, poglądu jest istotne dla późniejszych rozważań Autora.

Rozdział drugi ma charakter sprawozdawczy i przedstawia ewolucję podstaw prawnych współpracy z poufnymi osobowymi źródłami informacji w ustawodawstwie polskim poczynając od 1918 roku do obecnego stanu prawnego, a także rozwiązania proponowane w opracowywanych w minionym dziesięcioleciu projektach ustaw o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych. W pracy znajdujemy także szerokie tło porównawcze dla prezentowanych rozwiązań prawnych,

obejmujące prawodawstwo Rosji i Białorusi, Ukrainy, Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. W tym rozdziale Autor analizuje także odmiennność statusu prawnego poufnego osobowego źródła informacji i osoby doraźnie udzielającej Policji pomocy w działaniach operacyjnych.

Rozdział trzeci dotyczy współpracy z poufnymi osobowymi źródłami informacji – pojęcia, warunków współpracy, zadań i kategorii POZI. Tu znajdujemy analizę motywów, jakimi kierują się tajni informatorzy podejmujący współpracę, a także rozważania dotyczące wątpliwości etycznych wokół tych motywów, zgodności motywów deklarowanych z rzeczywistymi, a także granic dopuszczalnego (legalnego) działania policjantów chcących pozyskać osobę do współpracy. Pojawiają się tu ograniczenia nie tylko związane ze sposobami pozyskiwania tajnych współpracowników ale również ograniczenia podmiotowe (dotyczące przedstawicieli niektórych zawodów, osób małoletnich). Następnie Autor prowadzi rozważania porządkujące, dzieląc tajnych informatorów na kategorie według zintegrowanych kryteriów, na które składają się przede wszystkim: sposób pozyskania, charakter współpracy, forma związania ze służbami policyjnymi, możliwość wykorzystania dokumentów legalizacyjnych i środków technicznych, czy sposób pozyskiwania informacji i realizacji zleconych zadań. Na tle tego podziału rozważa się oddzielnie przypadki osób udzielających Policji pomocy do legalnych prowokacji (zakup kontrolowany itp.) oraz tzw. agenta więziennego, realizującego działania tajnego współpracownika w warunkach więziennych. Autor, wbrew poglądom wielu przedstawicieli doktryny, nie wyklucza możliwości pozyskiwania do współpracy więźniów, podkreślając jednak wyjątkowy charakter takiej sytuacji, ani funkcjonariuszy służby więziennej. Może to budzić wątpliwości z punktu widzenia praworządności, ale nie zasadniczy sprzeciw.

W czwartym rozdziale Autor przedstawia zagrożenia związane z współpracą z POZI, przede wszystkim te dotyczące funkcjonariuszy prowadzących współpracę ale również pojawiające się przy przekładaniu materiałów o charakterze operacyjnym na dowody procesowe. Wobec skąpego i bardzo ogólnego ustawowego uregulowania kwestii czynności operacyjno-rozpoznawczych, policjanci prowadzący współpracę z POZI narażeni są na pomówienia z ich strony, przed którymi nie mogą skutecznie się bronić, przede wszystkim z powodu obowiązujące w Policji procedury zwalniania funkcjonariuszy z obowiązku zachowania tajemnicy. Pojawiają się też przypadki oskarżenia funkcjonariuszy o ujawnienie tajemnicy przy zlecaniu zadań tajnym współpracownikom. Wreszcie istotny kłopot prawny stanowi działalność przestępcza osób pozyskanych jako tajni współpracownicy, która w gruncie rzeczy umożliwia im skuteczną

współpracę, natomiast z drugiej strony funkcjonariusze prowadzący taki kontakt operacyjny nie są w żaden sposób chronieni prawnie przed zarzutem naruszenia zasady legalizmu ścigania karnego. Z drugiej strony funkcjonariusze pracują pod stałym naciskiem zarówno co do liczby pozyskanych współpracowników jak i skuteczności samej współpracy.

Dotychczasowe, przedstawione przez Habilitanta w końcowej części piątego rozdziału (zatytułowanego: *Model współpracy z poufnymi osobowymi źródłami informacji*), metody nadzoru nad funkcjonariuszem prowadzącym nie okazały się rzeczywiście skuteczne.

Wreszcie w szóstym rozdziale Habilitant przedstawił własną koncepcję nowego uregulowania współpracy z tajnym informatorem, opartą na pewnej analogii ze świadkiem koronnym i zaangażowaniu prokuratora. Koncepcja jest oparta na całości wcześniejszym rozważań, zawartych w monografii, udokumentowana i pozbawiona luk, chociaż dość kontrowersyjna.

Habilitant proponuje najpierw możliwość szerokich konsultacji z prokuratorem w różnych kwestiach czynności operacyjno-rozpoznawczych. Następnie przedstawia pomysł na stworzenie nowej instytucji, dotyczącej współpracy z poufnym osobowym źródłem informacji, mianowicie tzw. informatora śledczego. Autor pisze: „Byłby to instrument prawny różniący się od tych dotychczas funkcjonujących w polskim porządku prawnym. Jego istotą jest stworzenie możliwości odstąpienia od ścigania karnego, najczęściej członków zorganizowanych grup przestępczych, którzy w zamian przekazywaliby służbom policyjnym i prokuraturze posiadana wiedzę, mogącą przyczynić się do rozbicia najgroźniejszych zorganizowanych grup przestępczych i skazania ich członków.” (s.339).

Wymaga to, według Habilitanta, najpierw dania możliwości prokuratorowi zapoznania się z materiałami operacyjnymi, następnie skonstruowanie porozumienia z tzw. informatorem śledczym, wreszcie zaakceptowanie porozumienia przez sędziego. Prokurator byłby zaangażowany w prowadzenie postępowania, w którym występowałby tak informator śledczy. Współpraca tego rodzaju byłaby także swoistą podstawą odstąpienia od stosowania tymczasowego aresztowania wobec tego specyficznego informatora.

Nie jestem przekonana, że proponowane rozwiązanie, oparte na istotnych odstępstwach od zasad praworządnościowych, może i powinno być przyjęte w zaproponowanym kształcie. Jednakże świadomość zagrożeń, przedstawionych przez Autora, skłania do zastanowienia, czy warto byłoby poświęcić pewne zasady, nawet te istotne, na rzecz sukcesu w ściganiu poważnych przestępstw i bezpieczeństwa zaangażowanych w ściganie funkcjonariuszy.

Przedstawienie takiej koncepcji wymagało też od Autora odwagi, którą należy docenić, zapoczątkowania dyskusji, opartej na znajomości realiów pracy operacyjnej Policji i świadomości konieczności zmierzenia się z kwestią czynności operacyjno-rozpoznawczych na poziomie wyższym niż instrukcje i wewnętrzne zarządzenia Policji.

W konkluzji stwierdzić należy, że zarówno cały dorobek Habilitanta z okresu po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych w 2011 roku jak i dzieło główne stanowią istotny wkład w rozwój dyscypliny, wymagany zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity Dz. U. 2017, poz. 1789) oraz na podstawie art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018r. przepisy wprowadzające ustaw o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1669).

Tym samym opowiadam się za dopuszczeniem Pana dr. Piotra Herbowskiego do dalszych czynności przewodu habilitacyjnego, a w konsekwencji za nadaniem stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa.

dr hab. Teresa Gardocka,
prof. Uniwersytetu SWPS